

Wyrok z dnia 28 września 2004 r., IV CK 640/03

Umowa zlecenia zawarta na czas oznaczony może być wypowiedziana przez każdą ze stron w każdym czasie (art. 746 k.c.).

Sędzia SN Marian Kocon (przewodniczący)

Sędzia SN Mirosława Wysocka

Sędzia SN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Zakładowego Klubu Sportowego "I.", Stowarzyszenia Kultury Fizycznej w B. przeciwko Przedsiębiorstwu Produkcyjno – Handlowo – Usługowemu "R.", spółce z o.o. w B. o zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 16 września 2004 r. kasacji strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 10 września 2003 r.

oddalił kasację i zasądził od strony powodowej na rzecz strony pozwanej kwotę 3600 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny na skutek apelacji pozwanego zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji z dnia 16 kwietnia 2003 r., zasądzający od pozwanego na rzecz powoda kwotę 247 660 zł z odsetkami ustawowymi, w ten sposób, że oddalił powództwo.

Jest bezsporne, że powód, Zakładowy Klub Sportowy „I.”, Stowarzyszenie Kultury Fizycznej w B., zawarł w dniu 1 września 1998 r. z pozwanym Przedsiębiorstwem Produkcyjno-Handlowo-Usługowym „R.”, spółką z o.o. w B. umowę o świadczenie usług reklamowych. Powód zobowiązał się do występowania w ogólnopolskiej lidze seniorów oraz spotkaniach i turniejach towarzyskich pod nazwą „R. – Fabryka Okien B.”, umieszczania tej nazwy na koszulkach i dresach sportowców drużyny koszykarskiej oraz w innych uzgodnionych miejscach, zamieszczania reklam o określonych wymiarach podczas meczów i konferencji prasowych, tak aby były one widoczne w relacjach telewizyjnych. Miał za to otrzymywać od pozwanego wynagrodzenie, najpierw w wysokości 35 000 zł

miesięcznie, a od dnia 10 czerwca 1999 r. w wysokości 42 000 zł miesięcznie. Umowa została zawarta na okres od dnia 1 września 1998 r. do dnia 30 czerwca 2001 r. W dniu 15 września 2000 r. pozwany złożył powodowi oświadczenie o wypowiedzeniu umowy ze skutkiem natychmiastowym, motywując to niemożliwością osiągnięcia zmierzzonego celu reklamowego wskutek samowolnej zmiany nazwy drużyny koszykarskiej.

W ocenie Sądu Okręgowego, strony zawierając umowę na czas oznaczony nadały jej cechę trwałości, przejawiającą się w uchyleniu wynikającej z art. 746 w związku z art. 750 k.c. możliwości jej wypowiedzenia przez pozwanego jako zlecającego usługi w każdym czasie, nawet bez ważnych powodów. W tej sytuacji oświadczenie pozwanego o wypowiedzeniu umowy mogłoby, stosownie do art. 746 § 3 k.c., odnieść skutek tylko w razie udowodnienia wystąpienia ważnych powodów uzasadniających wypowiedzenie. Taki dowód jednak pozwanemu się nie powiódł, dlatego uzasadnione było zasądzenie na rzecz powoda dochodzonego wynagrodzenia za okres po złożeniu przez pozwanego oświadczenia o wypowiedzeniu umowy.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, fakt zawarcia umowy na czas oznaczony nie dawał podstaw do przypisania stronom woli wyłączenia możliwości jej wypowiedzenia przez pozwanego w każdym czasie, nawet bez ważnych powodów. W konsekwencji, w sprawie należało zastosować art. 746 § 1 w związku z art. 750 k.c., dopuszczający wypowiedzenie umowy przez pozwanego w każdym czasie, nawet bez ważnych powodów. Skuteczne zgodnie z tym uregulowaniem wypowiedzenie umowy przez pozwanego w dniu 15 września 2000 r. nakazywało oddalenie powództwa.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił Sądowi Apelacyjnemu naruszenie art. 233 i 227 k.p.c. przez dokonanie dowolnych i sprzecznych z zebrany materiał dowodowy ustaleń faktycznych oraz naruszenie art. 746 § 1 i 65 k.c. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodne stanowisko stron oraz Sądów obu instancji o przynależności objętej sporem umowy do kategorii umów o świadczenie usług objętych hipotezą art. 750 k.c. – nakazującego stosować do tych umów odpowiednio przepisy o zleceniu – jest trafne. Jakkolwiek zakres umów objętych hipotezą art. 750 k.c. jest sporny, nie powinno budzić wątpliwości, że mieszczą się w nim umowy o świadczenie usług

reklamowych, także zawarte w ramach tzw. sponsoringu. Zamierzony wynik tych umów jest z reguły na tyle wątpliwy, że trudno je ujmować jako umowy o osiągnięcie określonego rezultatu i tym samym kwalifikować jako umowy o dzieło, nawet w świetle stanowiska uznającego za dzieło w rozumieniu art. 627 k.c. zarówno rezultat materialny, jak i niematerialny. Z drugiej strony, w umowach tych, podobnie jak w umowach zlecenia, dochodzi silnie do głosu wzajemne zaufanie stron, co przemawia za jednakowym – co do zasady – reżimem prawnym jednych i drugich.

Uwzględniając, że zlecenie opiera się na wzajemnym zaufaniu stron, art. 746 k.c. pozwala, podobnie jak jego poprzednik art. 512 k.z. i przepisy innych ustawodawstw o zleceniu, wypowiedzieć umowę zlecenia każdej ze stron w każdym czasie, nawet bez ważnych powodów. Uregulowanie to dotyczy także umów zlecenia zawartych na czas oznaczony. Jego *ratio*, tj. ochrona wzajemnego zaufania stron umowy zlecenia, jest w pełni aktualna także w odniesieniu do umów zlecenia zawartych na czas oznaczony. Omawiane uprawnienie do wypowiedzenia zlecenia ma charakter uprawnienia prawokształtującego, a złożone w jego wykonaniu oświadczenie o wypowiedzeniu wywiera skutek *ex nunc*, tj. od chwili złożenia (art. 61 § 1 k.c.).

Zgodnie z art. 746 § 1 zdanie drugie k.c., dający zlecenie, w razie dokonania wypowiedzenia, obowiązany jest zwrócić przyjmującemu zlecenie wydatki poczynione przez niego w celu należytego wykonania zlecenia; w przypadku odpłatnego zlecenia powinien mu także uiścić część wynagrodzenia odpowiadającego jego dotychczasowym czynnościom, a jeżeli wypowiedzenie nastąpiło bez ważnego powodu – ponadto naprawić szkodę.

Wynikająca z art. 746 k.c. norma pozwalająca wypowiedzieć zlecenie każdej ze stron w każdym czasie, nawet bez ważnych powodów, ma charakter względnie obowiązujący. W umowie zlecenia można więc wyłączyć tę możliwość w odniesieniu do jednej lub obu stron. Wobec brzmienia art. 746 § 3 k.c., zgodnie z którym nie można zrzec się z góry uprawnienia do wypowiedzenia zlecenia z ważnych powodów, nieważna byłaby (art. 58 § 1 w związku z art. 746 § 3 k.c.) tylko klauzula wyłączająca w odniesieniu do którejkolwiek ze stron możliwość wypowiedzenia zlecenia z ważnych powodów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2001 r., III CKN 304/00, nie publ.).

Fakt zawarcia spornej umowy na czas oznaczony nie mógł zatem uzasadniać odmówienia pozwanemu jako zlecającemu usługi reklamowe uprawnienia do wypowiedzenia tej umowy w każdym czasie z jakichkolwiek powodów, a więc także takich, które nie mogą być uznane za ważne. Jak wyżej wyjaśniono, przyczyny przyznania dającemu zlecenie przewidzianego w art. 746 § 1 k.c. uprawnienia do wypowiedzenia zlecenia są aktualne również w przypadku umowy zlecenia zawartej na czas oznaczony. Sytuacja nie zmienia się w razie zawarcia terminowej umowy o świadczenie usług reklamowych. Czynnik wzajemnego zaufania stron, warunkujący regulację ustanowioną w art. 746 § 1 k.c., odgrywa w niej taką samą rolę, jak w zawartej na czas oznaczony umowie zlecenia. Formuła „odpowiedniego stosowania”, przyjęta w art. 750 k.c., nie daje więc podstaw do modyfikacji art. 746 § 1 k.c. przy jego stosowaniu do umów o świadczenie usług reklamowych przez nieobjęcie jego zasięgiem umów o świadczenie usług reklamowych zawartych na czas oznaczony.

Zawarcie spornej umowy na czas oznaczony mogłoby uzasadniać odmówienie pozwanemu jako zlecającemu usługi reklamowe wynikającego z art. 746 § 1 w związku z art. 750 k.c. uprawnienia do wypowiedzenia tylko wtedy, gdyby ze względu na okoliczności zawarcia tej umowy można było w oznaczeniu czasu jej wiązania dostrzegać także wolę stron wyłączenia uprawnienia do wypowiedzenia. Sąd Apelacyjny trafnie jednak nie dopatrywał się takich okoliczności zawarcia rozpatrywanej umowy, które zgodnie z art. 65 k.c. dawałyby podstawę do przypisania stronom wspomnianej woli.

Sąd ten przede wszystkim bez naruszenia art. 233 § 1, a tym bardziej art. 233 § 2 i art. 227 k.p.c., ustalił, że nie należały do okoliczności zawarcia umowy stron działania powoda łączące się z nawiązaniem na czas oznaczony, zharmonizowany z tą umową, stosunków pracy z zawodnikami. Podstawę kasacji może stanowić naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez wykroczenie sądu drugiej instancji poza granicę statuowanej tym przepisem zasady swobodnej oceny dowodów, co zakłada w szczególności wykazanie, że wnioski wyprowadzone przez ten sąd z zebranego materiału dowodowego były nielogiczne bądź sprzeczne z zasadami doświadczenia życiowego albo że sąd ten oparł swe ustalenia na dowodach nieprawidłowo przeprowadzonych lub poczynionych bez wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2001 r., I CKN 1170/98, OSNC 2001, nr 4, poz. 64 i powołane tam

orzeczenia). Skarga kasacyjna powoda natomiast nie wykazała nawet w najmniejszym stopniu wyjścia przez Sąd Apelacyjny przy ocenie dowodów poza granice przyznanej mu w tym względzie swobody. Działania powoda łączące się z nawiązaniem na oznaczony czas, zharmonizowany ze sporną umową, stosunków pracy z zawodnikami nie mogły zatem stanowić oparcia do wnioskowania, zgodnie z art. 65 § 1 k.c., o woli stron wyłączenia przez oznaczenie czasu wiązania tej umowy uprawnienia do jej wypowiedzenia przez pozwanego na zasadach wynikających z art. 746 § 1 w związku z art. 750 k.c.

Ustalony prawidłowo stan faktyczny sprawy nie obejmuje także żadnych innych okoliczności towarzyszących zawarciu spornej umowy, które mogłyby dowodzić woli stron wyłączenia omawianego uprawnienia do jej wypowiedzenia.

Skuteczność oświadczenia pozwanego o wypowiedzeniu zawartej przez strony umowy uzasadniała oddalenie powództwa o wynagrodzenie za usługi reklamowe świadczone po wypowiedzeniu. W konsekwencji tego wypowiedzenia, powodowi mogły przysługiwać tylko wskazane wyżej roszczenia objęte art. 746 § 1 zdanie drugie k.c. Należy jednak zgodzić się z Sądem Apelacyjnym, że ocena stanu faktycznego sprawy pod kątem tych roszczeń wykraczałaby poza przedmiotowe granice powództwa (art. 321 § 1 k.p.c.).

Z przedstawionych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹² k.p.c. oddalił skargę kasacyjną powoda.